

Litteraturoversigter

Bog anmeldelser

JØRGEN PEDERSEN: *Essays in Monetary Theory and Related Subjects*. Udg. af Jørgen H. Gelting, Karsten Laursen og Claus Vastrup. København: Samfundsvidenskabeligt Forlag, 1975. 233 pp. Kr. 75,- (Medl. af DJØF kr. 60,-).

1. Da Jørgen Pedersen døde (nov. 1973) var han i gang med at planlægge et genoptryk af udvalgte, tidligere på engelsk (med en enkelt undtagelse) offentliggjorte, artikler. Planen er nu med den foreliggende bog gennemført af Jørgen H. Gelting, Karsten Laursen og Claus Vastrup. Charles P. Kindleberger har skrevet et forord og de tre udgivere en kort indledning.

Der er al mulig grund til at glæde sig over, at disse vægtige bidrag nu er let tilgængelige. Man kan dog argumentere, at da de i forvejen var tilgængelige på et hovedsprog og – af og til måske med lidt besvær – kunne graves frem af ethvert bibliotek, havde det måske været en anden og god idé at gennemføre en oversættelse af nogle af J. P.'s arbejder offentliggjort på dansk. Lader man øjet løbe ned over den imponerende liste over hans bidrag, jfr. bibliografierne i fest- og mindeskrifterne (Jørgen Pedersen 1960, 1970 og 1974) ses det, at der også ved et sådant kriterium havde været en rigdom at øse af. – Men lad det være. Denne mulighed er jo stadig til stede, om end den – realistisk betragtet – næppe

vil blive udnyttet. Hvad der nu foreligger er værdifuldt og gør meget væsentlige dele af J. P.'s bidrag let tilgængelige.

2. Der lægges ud med bidraget til Cassel-festskriftet, »Economic Stabilization«, som Kindleberger med god grund fremhæver i sit forord. Da Gelting og Laursen (1974) gav et udførligt referat af denne artikel i dette tidsskrift for kort tid siden, skal jeg ikke føje meget til ud over at fremhæve det originale hovedsynspunkt: »As far as I can see there is, however, no other alternative than a system of fixed exchange rates combined with a control of monopolistic prices, especially wages, implying a compulsory reduction or rise according to circumstances, or a system of free exchange rates and constant level of money income. If it should be concluded that both of these policies are Utopian, it is in my opinion equal to the conclusion that economic stabilization is Utopian.«

Dette var nyt i 1933, hvor kvantitetsteorien stadig hærgede (med store ulykker til følge). Citatet er vel også karakteristisk ved at vise J. P. som den ubønhørlige logiker, der uden mange svinkeærinder var konsekvent og sjældent – om nogensinde – interesserede sig for »the second best solution«. 3. Kap. 2 er den (med rette) så berømte artikel fra *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1937, »Einige Probleme der Finanzwirtschaft«, her »Some Problems of Public Finance«. For

Litteraturoversigter

Boganmeldelser

JØRGEN PEDERSEN: *Essays in Monetary Theory and Related Subjects*. Udg. af Jørgen H. Gelting, Karsten Laursen og Claus Vastrup. København: Samfundsvidenskabeligt Forlag, 1975. 233 pp. Kr. 75,- (Medl. af DJØF kr. 60,-).

1. Da Jørgen Pedersen døde (nov. 1973) var han i gang med at planlægge et genoptryk af udvalgte, tidligere på engelsk (med en enkelt undtagelse) offentliggjorte, artikler. Planen er nu med den foreliggende bog gennemført af Jørgen H. Gelting, Karsten Laursen og Claus Vastrup. Charles P. Kindleberger har skrevet et forord og de tre udgivere en kort indledning.

Der er al mulig grund til at glæde sig over, at disse vægtige bidrag nu er let tilgængelige. Man kan dog argumentere, at da de i forvejen var tilgængelige på et hovedsprog og – af og til måske med lidt besvær – kunne graves frem af ethvert bibliotek, havde det måske været en anden og god idé at gennemføre en oversættelse af nogle af J. P.'s arbejder offentliggjort på dansk. Lader man øjet løbe ned over den imponerende liste over hans bidrag, jfr. bibliografierne i fest- og mindeskrifterne (Jørgen Pedersen 1960, 1970 og 1974) ses det, at der også ved et sådant kriterium havde været en rigdom at øse af. – Men lad det være. Denne mulighed er jo stadig til stede, om end den – realistisk betragtet – næppe

vil blive udnyttet. Hvad der nu foreligger er værdifuldt og gør meget væsentlige dele af J. P.'s bidrag let tilgængelige.

2. Der lægges ud med bidraget til Cassel-festskriftet, »Economic Stabilization«, som Kindleberger med god grund fremhæver i sit forord. Da Gelting og Laursen (1974) gav et udførligt referat af denne artikel i dette tidsskrift for kort tid siden, skal jeg ikke føje meget til ud over at fremhæve det originale hovedsynspunkt: »As far as I can see there is, however, no other alternative than a system of fixed exchange rates combined with a control of monopolistic prices, especially wages, implying a compulsory reduction or rise according to circumstances, or a system of free exchange rates and constant level of money income. If it should be concluded that both of these policies are Utopian, it is in my opinion equal to the conclusion that economic stabilization is Utopian.«

Dette var nyt i 1933, hvor kvantitetsteorien stadig hærgede (med store ulykker til følge). Citatet er vel også karakteristisk ved at vise J. P. som den ubønhørlige logiker, der uden mange svinkeærinder var konsekvent og sjældent – om nogensinde – interesserede sig for »the second best solution«. 3. Kap. 2 er den (med rette) så berømte artikel fra *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1937, »Einige Probleme der Finanzwirtschaft«, her »Some Problems of Public Finance«. For

første gang i litteraturen anlægges et helt konsekvent synspunkt på den offentlige sektor. Finanspolitikens »real significance consists in the fact that, as all other fiscal transactions of the government, it is a way of influencing and regulating production and income distribution and it should be viewed as such«, hvoraf eksempelvis følger, at afgørelser vedrørende finansiering af offentlige udgifter må træffes alene under hensyntagen til virkningerne på produktion og fordeling. Dette er en ny morale, også ny i forhold til Myrdal's »balance over konjunktoren«. Artiklen fik 4 år senere en meget detaljeret omtale hos Alvin H. Hansen (1941).

Man ser undertiden henvisninger til, at dette synspunkt skulle være indeholdt i *General Theory*, som kom et år før J. P.'s artikel. Dette er ikke korrekt. Man leder forgæves hos Keynes efter en konsekvent og sammenhængende diskussion af dette problem, ja der findes end ikke en antydning heraf¹. Men der er den gran af sandhed i det, at synspunktet kan siges at være en konsekvens af det makroøkonomiske billede, som Keynes tegnede.

Hvis man argumenterer, at J. P.'s bidrag til vort fag² har været som en af de første at gennemføre systematiske empiriske undersøgelser³, som den der indførte Keynes i

Danmark og her *videreførte* hans økonomiske verdensbillede, samt at han på en række punkter gav helt originale bidrag til den økonomiske teori, da må 1937-artiklen stå som den bedste illustration af sidst nævnte postulat. Konklusionen er indlysende i dag for enhver økonom, men er det, fordi han åbnede økonomers øjne og fik dem til at se på en ny måde. Og heri består fundamentale videnskabelige fremskridt.

4. Efter at have været så højt oppe kommer man nærmere jorden ved at genlæse kap. 3, »Credit Policy Reviewed«. Hovedsynspunktet er at »kreditationering« er af det onde (»irrational from every point of view«); banker er til for at give kredit til enhver, som er i stand til at »comply with standard requirements«. Men er denne henvisning til »standard requirements« ikke lidt flot? Er disse »standard« noget let håndterligt uafhængig af hele konjunktursituationen. En elev af Keynes (men J. P. var naturligvis mere end det) ville vel indføre usikkerheden og ofre nogle tanker herpå. Og hvor gode argumenter der end måtte være for, at kreditpolitik er et instrument, man let forlanger for meget af, så kan henvisninger til »international credit facilities, fiscal policy, etc.« vise sig som et slag i luften. Igen: Er »second best« ikke værd at diskutere? – Påvisningen af at rentepolitik må føres over det lange marked, hvis rationeringer skal undgås, er imidlertid vigtig og gør rentepolitik til et tvivlsomt instrument for det korte løb.

Der er iøvrigt et for J. P. karakteristisk

1. Helt bortset herfra har J. P. fortalt mig, at da artiklen blev skrevet, havde han endnu ikke læst *General Theory*. Henvisningen til Keynes blev sat på i korrektoren.

2. – og hermed forsøger at sondre mellem det faglige bidrag og J. P.'s bidrag til den mere løbende økonomisk-politiske debat. Som fremhævet af Gelting og Laursen, (1974), kan en sådan sondring ikke opretholdes. Tværtimod, der var i så henseende inden »dichotomy« hos J. P.

3. Disputatsen fra 1930 er her et eksempel. Men retfærdigvis bør det vel tilføjes, at dette var ikke J. P.'s stærkeste side. Godt nok interesserede han sig kun for »virkeligheden«, men det hændte nu og da, at det billede, han tegnede af denne, ikke var helt minutøst.

synspunkt i kapitlet: Banker er til »to assist in the establishment of new firms, and enlargement of old ones«. Det, som her er væsentligt, er vel, at opretholdelse af »kredsløbet« ikke nævnes. Og dermed er man tilbage ved en anden økonom, J. P. var stærkt påvirket af: Schumpeter.

5. Kap. 4 (»The Concept of Money«) og 5 (»The Theory of Inflation«) gengiver 1954-artikler fra *Weltwirtschaftliches Archiv*, som i essensen er gengivelse af væsentlige dele af *Pengeteori og Pengepolitik* fra 1944, der var ment som en lærebog, men – figura viser – var tungt stof. Her kun kort om kap. 5, som man i dag (af gode grunde!) genlæser med interesse.

Dele af artiklen er polemik mod hidtidig litteratur. Meget er her velturneret, men om Bent Hansen har fået en helt retfærdig behandling kan man spørge om. (Også i sin oprindelige, lange anmeldelse i dette tidsskrift, 1952, var J. P. yderst skeptisk overfor Bent Hansens 2-sektor analyse). J. P.'s eget hovedsynspunkt var klart at sondre mellem »a change in prices which serve to reestablish equilibrium between supply and demand and a change in prices which does not serve this purpose, but disturb the economy and deteriorate the monetary system.« (p. 106). Til denne sondring knytter sig en – væsentlig – sondring mellem spontane og afledte lønstigninger. Hvorefter vi ender op med konklusionen fra 1933: Lønkontrol.

Analytisk er sondringen mellem de to typer af prisstigninger uhyre vigtig – på trods af at de i virkelighedens verden naturlig er rodet godt sammen. Megen inflationsdebat ville klargøres, om man benyttede J. P.'s termer.

6. Kap. 6 (fra Ohlin-festskriftet, 1959) drøfter, hvorvidt en udviklingsproces i et u-land

er betinget af hjælp udefra. Som problemet er formuleret er det en kamp mod vejr-møller. (Eksistensen af samme er da heller ikke dokumenteret). Thi hvem vil vel påstå, at u-landshjælp er en *conditio sine qua non* for vækst? Men bortset fra dette polemiske anstrøg er bidraget interessant, idet der drøftes, hvorledes potentielle ressourcer kan mobiliseres for en vækst. Der tages herunder hensyn til en lavere mobilitet i sådanne lande – men tages der her tilstrækkeligt hensyn? Et originalt forslag er at oprette centralbankafdelinger, som skal kunne yde kredit, i alle (!) landsbyer. Det er formentlig en god idé, men alene i Persien er der 30-40.000 sådanne enheder. Og når det så kræves: »Each office should have a manager, who is uncorrupt and uncorruptible«. (p. 137) – så er det nu ikke nogen helt let operation. Men som hovedregel havde J. P. det (ofte, men ikke altid) frugtbare synspunkt, at institutionelle skavanker kan og bør brydes, jfr. det om »the second best« bemærkede.

Hovedsynspunktet i artiklen er meget væsentligt, karakteristisk og værd at fremhæve: »The forces which prevent progress are solely institutional, i. e. man made«. Dette er vel netop J. P.'s generelle synspunkt, hvilket fik ham til at knurre, hvis man henviste til institutionelle begrænsninger.

Det er i denne sammenhæng fristende at gå lidt videre og sige, at J. P. især (og virtuost) udnyttede den komparative statiks muligheder. Han var mindre interesseret i den dynamiske analyse – med alle dens muligheder for, at alt kan ske. Men måske er dette et for generelt udsagn.

7. Har man først indlevet sig i J. P.'s modelverden, kræver det ikke ringe intellektuel styrke at rive sig løs fra den. At indoktri-

nerne lå ham uendelig fjernt, ja han elskede modsigelse. Dialogen var noget essentielt for ham. Men man fristes til at tilføje, at han meget sjældent lod sig overbevise. Han følte sig så sikker, fordi han altid ræsonnerede så godt og herunder ikke tog mange hensyn til begrænsninger i »handlingsparametre«, som for ham ofte var irrationelle hensyn. At et land har økonomer af denne mentale type er en rigdom. Men deres anvisninger på dagens problemer kan af og til være »once in the blue moon«. Måske kan kap. 7 (»Wages and Inflation«) illustrere det anførte. Kapitlet gentager i virkeligheden kap. 1: Lønkontrol. Men kapitlet lyser også af, at J. P. var i en vis forstand arbejderbevægelsens fremste talsmand; thi for ham var fuld beskæftigelse begyndelsen og enden.

8. Kap. 8 er hentet fra Schneider-festskriftet (1960). J. P. var da 70-årig, men gik i gang med et stykke økonomisk historie, som foruddiskonterede bogen om den tyske inflation (Laursen og Pedersen 1964), men tillige fører til en overbevisende og sønderlemmende kritik af Federal Reserves politik, som genfindes i kap. 9. Det synes i dag som om J. P. har meget ret i sin skarpe kritik, specielt af Federal Reserve. Tilbage bliver et lille, ikke for argumentationen overbevisende spørgsmål: Havde de mennesker muligheder for handling, som J. P. forudsætter? Men spørgsmålet er naturligvis på samme tid interessant, uden at svaret behøver at være afgørende. Et muligt »second best« blev måske til »the third best«, hvorefter også kompromissernes mand må opgive ævret. J. P. krævede et maksimum af ratio.

9. Kap. 10 er en varm kartoffel: »The Rationale of 'Incomes Policy'«, hentet fra en 1965-artikel. Men nyt i denne bog er det ikke. Thi konklusionen er, at

In an open economy a rise in wage rates will not have any effect on real wages or employment if exchange rates are left free to adapt themselves or if they are adapted authoritatively to the rise in wages (which latter measure of course will be extremely difficult to administer).

Og videre:

If exchange rates are not adapted and equilibrium on the balance of payments and employment have to be maintained by other means, real wages will fall as a consequence of the rise in money wages.

Heraf følger, at »in order to control money in any definite manner it is necessary to control wages.«

Så er det sagt endnu en gang.

10. Det afsluttende kap. 11 hedder »The Problem of International Liquidity«, og er først offentliggjort i 1965. Et hovedsynspunkt er, at problemet ville forsvinde, hvis de enkelte lande kunne opretholde (tålelig) ligevægt på de løbende poster. Tidligere accepterede man, at dette gennemførtes ved svingninger i beskæftigelsen. Vil man ikke det, er der kun to instrumenter tilbage: Valutakurserne og lønkontrol. Her gælder det tilmed, at hvis man har bundet lønnen til leveomkostningerne, kan svingende valutakurser ikke klare sagen, idet ligevægtskurser ikke findes. En form for lønkontrol er da nødvendig, men denne behøver ikke at være helt strikt, hvis man tillader valutakurserne at variere. (Selv med forholdsvis strikt lønkontrol ville ændringer i bytteforholdet vel lettest kunne imødegås ved kursændringer).

Synspunktets logik kan ikke anfægtes. Og hvad der måtte være en umulighed i dag, kan være en simpel sag i morgen. Man kan derfor ikke påstå, at analysen er uinteressant. Men man kan efterlyse en jordnær vejledning i dagens situation, som ofte synes at

være den ud fra alle synspunkter ret håbløse, at antal midler er mindre end antal mål, hvorefter man sakser sig frem – filer på målsætningerne og akcepterer nogen arbejdsløshed, et vist betalingsbalanceunderskud, en vis prisstigning, ja og tilmed en begrænset form for lønkontrol. Grå hverdag i Danmark.

Godt er det ikke. J. P. har givet klar besked om, hvordan det kunne være bedre.

11. Omend disse artikler strækker sig over mere end en menneskealder, er der, som det ses, en stærk rød tråd: Hvis man vil oprettholde et samfund af vor type, kan man ikke lade lønnen svæve frit i luften. Dette står klart i kap. 1 (p. 23), som er fra 1933, og lige så klart i sidste kap. (11), som er fra 1965. Banalt? Ja, men ikke mindst på grund af J. P.'s stædige indsats. – Som det lyser ud af denne bog var økonomi for ham 'Political Economy'.

Bogen vil fortælle den angelsaksiske verden, at i hele denne periode var der i Danmark en frontfigur, som ud fra helt klare præmisser argumenterede for *ratio* i den økonomiske politik. Den vil minde os andre om, hvad vi tabte, da J. P. døde.

Han var, som det hedder i indledningen »a very charming person of wide interests, who obviously enjoyed life, and who by virtue of natural kindness, his easy-going manner and sense of humour communicated easily with others.« Og dette er vel mennesskeligt set det vigtigste at sige. Men med den tilføjelse at J. P. som videnskabsmand vil forblive et af det 20. århundredes (alt for få) store, danske navne. Han er givtig at genlæse, eller som Kindleberger siger i sit forord: »The occasions that produced these papers have gone by, but one can read them for pleasure and profit today.«

– Det er et privilegium at have kendt J. P. Det er ikke noget privilegium at læse ham. Denne bog giver – bl. a. sammen med de i litteraturlisten anførte arbejder – en let mulighed. I egen interesse er der al grund til at benytte sig af den.

GELTING, JØRGEN H. og KARSTEN LAURSEN. 1974. Jørgen Pedersen 1890–1973. *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 112.

HANSEN, ALVIN H. 1941. *Fiscal Policy and Business Cycles*. New York.

LAURSEN, KARSTEN and JØRGEN PEDERSEN. 1964. *The German Inflation 1918–1923*. Amsterdam.

PEDERSEN, JØRGÈN. 1930. *Arbejdslønnen i Danmark under skiftende Konjunkturer i Perioden ca. 1850–1913*. København.

PEDERSEN, JØRGÈN. 1944, 2. udg. 1948, senere genoptrykt. *Pengeteori og Pengepolitik*. København.

PEDERSEN, JØRGEN. 1960. *Udvalgte kronikker og artikler*. København.

PEDERSEN, JØRGEN. 1970. *Økonomisk politik 1960–1970*. Århus.

PEDERSEN, JØRGEN. 1974. *Frihed er det bedste guld. Et udvalg af Jørgen Pedersens sidste artikler*. Århus.

P. Norregaard Rasmussen.
Økonomisk Institut, Københavns Universitet

JOHN HICKS: *The Crisis in Keynesian Economics*. Oxford: Basil Blackwell, 1974. 85 pp. £ 1,75.

1. Efter at have modtaget Nobelprisen i økonomi i 1973 blev Hicks inviteret til at holde Yrjö Jansson-forelæsningerne i Helsinki det samme år. Disse tre forelæsninger foreligger nu trykt i en noget bearbejdet form. Hicks benytter lejligheden til at gøre status vedrørende sin opfattelse af den keyneske teori i relation til den økonomiske situation, som i dag omgiver ham. Desuden forsøger han til en vis grad at sammenholde